

Anmärkingar, wid wälborne
herr lands- höfdingen
Insenstiernas Swar på den
...

Andersson, Anders

National Library
of Sweden

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

Jurid. Sv.

Rätteg.-handl.

1700-1829

1765

6
1765

KÄFVERSTAD, NÄSSJA, WISTAD, GRYT,
FERMANSBO.

Ku

Ju

Rä

17

Utmärkningar,

Wid Wälborne Herr Landshöfdingen Insentiernas Swar på den tryckta Berättelsen, om beskaffenheten af den hos Riksens Höglof. Ständer anhängige sak, om Skatterättigheten af Käfwerstad, Nässa, Wistad, Gryt och Fermansbo Byar i Gestrikeland och Östra Fernebo Sockn.

Imp. inaur.
N. V. OELREICH

Sin och mine Medsökandes respektive Wederpart, Wälborne Herr Landshöfdingen Insentierna, har, genom sitt af trycket utgifna Swar på min tryckta Berättelse om beskaffenheten af denna sak, aldeles bestyrkt, hwad förmon det är för en twistande Part, at genom tryck få framlägga sina skäl och bewis, ty jag hoppas, at detta Herr Landshöfdingens Swar, emot des affigt, skal tjäna, at ännu mera bestyrka rättwisan å min sida. Riksens Höglof. Ständer och hela allmänheten af Swenska Medborgare få härigenom tilfälle, at jämföra Herr Landshöfdingens skäl med dem, som jag anfört. Det ensamt hoppas jag skall tala til mit förswar; men som alla icke kunna känna denna sak, torde det wara nödigt, at anmärka et och annat wid Herr Landshöfdingens swar, til widare uplysning wid det Herr Landshöfdingen antingen förbigått, eller annorlunda uttydt, än det sig i selska werket förhåller.

Herr Landshöfdingen Insentierna börjar sitt swar, med at sself berömma det sätt; hwarmed han ämnar förfakta sin sak. Här är nu endast frågan, om det sätt, hwarmed Herr Landshöfdingens sak blifwit förfaktad, uti det tryckta Swaret därom. Jag får därwid påminna, at jag med trygghet wädjar til Riksens Höglof. Ständers Höggunstiga yttrande, och så wida här är frågan om tryckta skrifter, afwen til hela allmänhetens opartiska omdöme, hwilkendera af oss san-

förf. Andersson, A.

1765

ning döljt och ordning bortblandat, för at leda sina Dommare i mörker och confusion, at jag må bruka Herr Landshöfdingens ordasätt. Det är ingen sak i min tryckta berättelse, som jag icke gitter med originale handlingar bestyrka, och alla Herr Landshöfdingens skäl, som des Swar innehåller, äro där icke förtegne utan uptagne.

Churu riktiat det är, at medborgare, hwilka undergått så swårt öde, som desse Hemmans laglige ägare, förtjåna medlidande, ehuru, om denna sak nu drefwes inför annan Domstol, än hos Riksens Högloft. Ständer, man skulle kunna tillägga, at fattiga och utarmade parter emot en rik och ansedd wederpert behöfwa medlidande, så är det icke endast medlidande, som wi söka; det är rättwisa, ty det är Lag, som wi äberopa oss.

Herr Landshöfdingen delar sitt Swar i tre delar, hwaraf den första skal gifwa en kort berättelse om denna saks natur och förlopp. Herr Landshöfdingen har endast anförd det, som tjänt til des ändamål, och börjar denna berättelsen wid den första Donationen af dessa Hemmans råntor, som stedde år 1649, til Hof-Rådet Johan Stjernhök. Min berättelse har gått något längre tillbaka, til Jordeböckerne långt för den tiden, som wisa dessa Hemmans skattenatur, och til de Gaftebref på dessa Hemman, som ända ifrån 1400:de talet, genom hela 1500:de talet och sedan alt framgent blifwit å dessa Hemman til Skattebönderne utgifne, som alt bewisat, det Hemmanen ifrån de älska tider varit Skattehemman. Men ifrån hwad tidehwarf och Herr Landshöfdingen må börja sin berättelse, så utfaller den dock altid til min fördel. Jag will följa med ifrån den första Donationen til Stjernhök. Herr Landshöfdingen skrifwer, at det är swårt til at med wiskhet säga, af hwad natur dessa Hemman varit, då denna Donationen stedde, i brist af tillräckeliga och lagliga bewis. Jag wet icke, hwad Lagligare och tillräckeligare bewis kan därtill gifwas, at Hemmanen då, som altid förr och sedan, varit skatte, än Jordeböckerne, äfwen wid den tiden, än at Hemmanen då genom Laga fång, arf och Gaftebref woro Skattebönder tillhörige, som alt är bewist, och at Kongl. Maj:t och Kronan, under hela den tiden, äfwen som Donationens innehafware, ärkänt Skattebönderne för Jordägare, med mera. Herr Landshöfdingen anför, at dessa Hemman i Bergslags Jordeboken skulle finnas annoterade som Bergs-Trälse, hörande under Löfås Silfwergrufwa, hwarof wil slutas, at Hemmanen då skulle varit Krono. Det hade varit wäl, om detta blifwit något mera bestyrkt. Jag har utur Kongl. Bergs-Collegium fått en af Actuarien bewitnad affskrift utaf Bergslags Jordeboken för åren 1659 och 1661, där alla dessa Hemman stå upförde för Skatte, lika med alla andra Skattehemman i orten, och finnes i denna Bergslags Jordebok flera bewis om dessa Hemmans Skatte-natur. Om jag kan få

få en ny affskrift deraf, utur den til Höglof. Deputationen inlemnade acten, så skal detta utdrag ur Bergslags Jordeboken blifwa här efteråt tillika tryckt. Hela Fernebo Sockn likasom flera Socknar här omkring, woro fordomdags, med sina Cronoräntor och Cronodagswerken, lagde til Löfas Silfwergrufwa. Skulle dessa Hemman därföré warit Krono, så blefwe intet Skattehemman qwar i alla dessa Socknar. Om någon annotation skedt i någon Jordebok, at de til Löfas Silfwergrufwa lagde Socknar warit Bergs-Grälse, ty den annotation angår då icke endast dessa Hemman, så är dermed ingen annan beskaffenhet, än med den wid donerade Skattehemman wanliga annotation: Under Grälse efter Norrköpings Beslut. Herr Landshöfdingen anmärker, at ifrån år 1553 nämnes dessa Hemmans äboer i Jordeböckerna såsom Skattebönder, och först i 1647 års Jordebok, Hemmanen blifwit antecknade såsom Skatte. Swad stillnad det är emellan Skattebönder och Skattehemmans ägare, är swårt at förstå. När, til exempel, Kongl. Maj:t, den 19 Martii 1649, lät utfärda Nådige Resolution och förklaring på den klagan och beswär, som Kongl. Maj:ts Undersätare Skattebönderne hafwa föredraga låtit, som orden lyda, hwilken Kongl. Resolution, som i min trykta Berättelse blifwit återopad, fastställer Skatteböndernas rätt til Hemmanen wid donerade Skattehemman, skulle wäl då någon kunna finna annat, än at Skattebönder betyder det samma, som ägare af Skattehemman, hwilket ock i denna Kongl. Resolution, och i många äldre och nyare Kongl. Förordningar tydeligen wisas, som det ock följer af sielfwa sakens natur, at ingen ann n är Skattebonde än den, som äger Skattehemman. Det är således oförnekligt, at ifrån den tid, som Westrikelands Jordebok utmärkt natur af Hemmanen i landet, hafwa dessa Hemman warit för Skatte antecknade, och det icke endast til år 1680, då Reduktionen skedde, utan, som jag torde få tillägga til Herr Landshöfdingens berättelse, därifrån på lika sätt til år 1759, då de sina urgamla ägare ifrändömdes.

Herr Landshöfdingen anser den fråga, om dessa Hemman warit Skatte för Reductions-tiden, wara utan någon påföljd i denna sak, så at han utan swårighet skulle kunna medgifwa, at dessa Hemman likasom de flesta öfriga, som den tiden under Grälset donerades eller såldes, woro werkelige Skattehemman, i synnerhet, som de denna titul i Jordeböckerna behållit, ända ifrån donations-året 1649 til 1680. Det sednare är den enda omständighet, hwaruti wi komma öfwerens, men icke i det förra, at detta woro utan påföljd i saken. Så snart det icke annat kan än medgifwas, at dessa Hemman likasom andra

donerade Skattehemman, för Reductionen varit Skatte, följer oförnefeligen däraf, at sjelfwa Hemmanen aldrig varit under Reductionen innefattade, det följer då däraf, at de icke på annat sätt än Stjernhök dem innehafst, kunnat i den sednare Donationen komma til Hökiska Huset, som längre fram vidare bestyrkas skal. Det följer också då däraf, at det talesättet Gemman i Donations Brefs wet til Inspektoren Hök, som är Herr Landshöfdingens Hufvudskäl, icke wid donerade Skattehemman, kan där hafwa annan betydelse, än det haft, i Donationen til Stjernhök. Det följer också af Herr Landshöfdingens tillägning: i synnerhet, som de denna titul i Jordeböckerna behållit; ända ifrån donations året 1649 til 1680, at samma skäl, det nämligen, at Jordeböckerne upföra Hemmanen för Skatte, likaledes gällter efter Reductions-tiden år 1680 då Hemmanen icke mindre därefter än förut, stå i Kronans Jordeböcker för Skatte.

Herr Landshöfdingen kan icke annat än medgifwa, det Råfwerstad och Råssa Byars Åboer, tillåtit Gyfinge Bruk anläggas på sine ågor, hwilket ännu förwarade Handlingar utwisfa. De woro ju då oförnefeligen Jordägare til dese Hemman, ty andre åboer än Jordägare kunna icke besörja sådant, som de och Jordägare kallas, både i Kongl. Maj:ts Bref därom, och äfwen i den därom slutna föreningen.

Herr Landshöfdingen kommer därifrån i sin Berättelse, til den Reduction, som Donationen til Stjernhök undergick, och til den sednare förlåningen, til Inspektoren Hök. Sedan det är ostridigt, at Hemmanen endast til räntan tilhörde Stjernhökiska Huset, och at sjelfwa Hemmanen til Jorden woro Skattehemman, Skattebönder tilhörige, så behöfwer det icke många bewis, at wid Reductionen endast det, som Stjernhök innehafst, nämligen Kronoräntan, war det, som hemföll til Kongl. Maj:ts fria disposition, och at det, men icke något annat, kunde åter förlånas til Inspektoren Hök, hwilken genom dessa Hemmans Kronoräntor, som i Rål med mera utgjordes, fick en ansenlig hjelp til sitt Bruk. Det skulle varit rätt artigt, om de samma, som några år förut, godwilligt tillåto Gyfinge Bruk anläggas på sina ågor, skulle til belöning för sin wälwilja, mistat sina Hemman at det Bruk, som de hos sig tillåtit uprättas; men det skedde icke så wid Reductionen. Herr Landshöfdingen har i sin berättelse om denna sak förbigått, huruledes så wäl Inspektoren Hök, som bäst borde weta, hwad han fått i Donation, året efter, sedan han fick immision i denna sin förlåning, årkändt dessa Hemmans Åboer i Råfwerstad för Jordägare, som och Herr Landshöfdingens Fader Fader är

1698 det gjort, lika som alla Håkiska Arfwingar, och denna Donationens Innehafware på lika sätt alt ifrån år 1680, tils Herr Landshöfdingen fick Bruket, ehuru i det Köpebref, hwarigenom Herr Landshöfdingen kom til Bruket, endast nämnes två Hemman i dessa Byar som Donationens innehafware sjelfwe löst til sig i förra tider. Afwen så har Herr Landshöfdingen, då han anförer, huru rustning för denna Donation skulle prästeras, därwid förbigått att anförä, huruledes i Indelningswårket finnes, det Inspectoren Håk rustar för Skatteräntan, men att Hemmanen blifwit til Soldatehållning roterade, som är å wår sida ett Huswudskäl, at wisa, med hwad föga fog å andra sidan påstås, som skulle sjelfwa Hemmanen warit Rustningsstammar.

Wid berättelsen om processen, då Hemmanen dömdes från Skattebönderne, wore mycket att tillägga, som förut i min tryckta Berättelse är anmärkt. Herr Landshöfdingen har förbigått, huru Landshöfdingen i orten Herr Generalen Baron Gripenhielm afflog Herr Landshöfdingens ansöfning, huru igenom ett nytt och owanligt sätt af process, denna sak om ägande rätt till Hemman, i Kongl. Kammar- och Krigs-Collegierne genast blef af dömd, med mera.

Skillnaden emellan Åboerne på dessa Hemman och deras Medarfwingar, har jag så tillräckeligen förklarad i min tryckta berättelse, at jag icke behöfwer något derwid tillägga. Jag har där wifad, huru i min Landsort, likasom i flere orter, brukeligt är, at en af Arfwingarne, til et Skattehemman, bor å Hemmanet och des hafdande besörjer, fastän flere i samma Hemman äga del. Här blefwo, wid den korta process-ordning, som Herr Landshöfdingen nyttjade för at få dessa Hemman, endast Åboerne hörde, men aldrig deras Medarfwingar ehuru de woro äfwen så wäl ägare till sina andelar i Hemmanen, som Åboerne til sina, och således 10 Cap. 2 § Jorda Balken icke mindre härwid angått dem, at öfwer deras jord icke borde dömmas, utan at ägaren är lagligen stånd. Efter det begrepp, som jag gjort mig om wår oskattbara Frihet, så har jag i min ensaldighet trodt, at denna lagen utgjör den nästan huswudsakeligaste delen där af. Det är den, som de nu sökande Medarfwingar til dessa Hemman icke fått njuta til goda, och hwilka dersöre äro berättigade, at åberopa sig Swenskt manna Frihet och säkerhet.

Det war Åboerne på dessa Hemman, men NB. icke Herr Landshöfdingen Insestierna, som dessa nu sökande Medarfwingar tiltalte wid Härads- och Lagmans-Rätten. Öunnige om Hans Kongl. Maj:ts nådigste Utslag om Hemmanen, tiltalte de Hemmans Åboerne, til at få

ut sina andelar i Hemmanen. Det war då först, som detta Hans Kongl. Maj:ts nådigste Utslag blef dem år 1762 kundgjort. Härads- och Lagmans-Rätten förklarade då, at sedan Hans Kongl. Maj:t förklarat Hemmanen wara Herr Landshöfdingen Insentierna tilhörige, kunde Uboerne, som wäl erkände sina medarfwingars arfsrätt, enligt Arfs-Instrumenter, men nu icke ägde sielfwe något af Hemmanen, icke wid så beskaffade omständigheter, swara för sina medarfwingars arfs-lotter. Emot Uboerne förföll ju då deras talan af sig sielf. Om de twistat i ewighet med Hemmans Uboerne, hade, wid så fatta omständigheter, aldrig någon annan Dom kunnat blifwa; men hwad förlorade desse Medarfwingar då? Icke rättigheten til sitt arf i Hemmanen. Det dömdes endast, att Hemmans Uboerne icke woro de personer, som de då borde tiktala. Därmed förlorade de icke sin rättighet, at hålla sig til Herr Landshöfdingen Insentierna, som nu hade deras arf borta. Han blef deras Man, och det war det, som de härigenom fingo weta. Deras twist med Uboerne på Hemmanen, rörde således icke Herr Landshöfdingen. At de skulle wändt sig til andra Parter, då de instämt Uboerne, hindrar icke deras åtal emot den af Herr Landshöfdingen wundna Konunga-Dommen, sedan Domstolarne förklarar, at det war denna Dommen, som hindrade Uboerne, at kunna gifwa dem ut sitt arf. Af Uboerne, som icke tagit bort deras arf, kunde de således aldrig få någon ersättning. Jag förstår icke annat, än at detta är helt tydeligt och öfwerlygande. Andre måge då dömma, om icke Herr Landshöfdingen sielf gjort det, hwarföre han mig besyft, att hafwa ordning bortblandat, för at leda sina Domare i mörker och confusion, då han, af wår twist med Uboerne, wil fluta, at då wi den emot Uboerne, naturligt wis icke längre fullfölja kunnat, wi med det samma öfwergifwit och försutit all talan emot honom, som oss ohörda och ostända, fått wårt arf och egendom.

Emot Herr Landshöfdingen Insentierna, behöfde desse arfwingar aldrig återwinna några fatalier, då de emot honom aldrig några fatalier förlorat. Den kan icke förlora fatalier, som aldrig warit hörd, då dess egendom honom ifråddömmes, men hos rätter Domstol inom rättan tid, sedan Domen honom kundgöres, anföra sina klagomål. Det hafwa dessa arfwingar, til de i fråga warande Hemman, gjort. Hwar skulle de wäl anföra sina klagomål, i anseende til Herr Landshöfdingen Insentierna, sedan Hans Kongl. Maj:t i näder dömt i saken? Icke kunde det ske hos någon mindre Domstol, ty Konunga-Dommen kunde de icke hafwa. Hwilken skulle kunna hafwa en Konunga-dom, utom Kilsens Höglof. Ständer? Huru skulle wäl wi få igen wåre arfde

ärfde andelar i dessa Hemman, och återwinna den bödsrätt til Åboernes andelar, som i alla Skattehemman har rum, om icke Hemmanen återwinne sin gamla och aldrig förwärfade Skatterättighet, och Hans Kongl. Maj:ts nådigste Dom bleswe häfwen? Men allt detta kunde endast ske hos Riksfens Ständer. När skulle wi då wäl flagat? Naturligt wis, nästa Riksdag efter, sedan Konunga-Dommen oss kundgjordes, ty förr kunde det omöjliggen ske, och längre fram bleswe det för sent. Dessa sanningar synas mig så i Lag grundade och tydeliga, at de endast behöfwa nämnas, för at öfwerlygga.

Härigenom wederslägges således, och förfaller af sig sjelft, allt hwad Herr Landshöfdingen anfört, i den andra delen af sitt Swar, til at wisa, det fatalierne för oss, til at nu söka rätt hos Riksfens Högloft. Ständer, skulle wara förlorade. Om Hemmans Åboerne, som endast i twisten hörde blifwit, försummat, at wid sista Riksdag anföra beswår öfwer Hans Kongl. Maj:ts allernådigste Utslag, så hafwa wi för dem ingen talan fört, och det rör icke oss, som först år 1762 fingo del af Konunga-Dommen. Det är ett besynnerligt påstående, at de, som i en twist aldrig varit hörde, och hwilka Konunga-Dommen år 1762 först kundgjord bles, skulle år 1759 hafwa bordt, hos Hans Kongl. Maj:t, i underdånighet anmäla, det de ämnade wända sig til Riksfens Ständer, och at dem skulle ålegat, två år förr än de wiste af den Dommen, hwaröfwer skulle flagas, år 1760, anföra beswår hos Riksfens Ständer. Drimligheten där af är så synbar, at den behöfwer icke swar. Man kan aldrig fordra af någon det, som är i naturen omöjligt; och fatalier för den, som är ohördan dömd, kan aldrig räknas annorlunda, än ifrån den dag, som Dommen blifwer enom kundgjord. Skulle det betaga någon, öfwer hwars egendom, honom ohördan, dömt blifwit, at få anföra flagomål, i laga tid, sedan han det lagligen weta fick, så skulle den, som förlorat en fri Medborgares förnämsta säkerhet, wara, utan möjligghet til hjälp, olyckeligare, än alla andra Medborgare, som få tala och swara för sig. Man behöfde då endast söka up sådane ginswågar, för at komma åt andras egendom, och den, som sålunda i lyckelig stund fått i handom, andras arf och egendom, finge tryggt ropa på fatalier, process-ordning och säkerhet, sedan man utom och emot all process-ordning rubbat säkerheten för andra. Därigenom förswinner säkerheten wisserligen, ty den, som ohördan mister sin egendom, twärtemot io Capitlet Jorda-Balken, det är den, som har at återopa sig säkerheten och Lagens bestydd. Gör den icke nyttja sådan

dan säkerhet til goda, wandlas wist Friheten uti ett tygellöst sjelfs-
wäld, at jag må bruka tillbaka Herr Landshöfdingens egna ord.

Herr Landshöfdingen påstår, at det hwarken varit des skyl-
dighet, eller för honom möjlig, at kunna weta, hwilka woro Åbo-
ernes Medarfwingar i dessa Hemman. Swaret därpå gifwer sig sjelft.
Herr Landshöfdingens Skyldighet hade varit, att följa Lag och laglig
proceß-ordning, och inståmma alla delägande inför Domstolen i or-
ten, då alle blifwit hörde. Så resolverade också den wälsignade
Landshöfdingen Herr Generalen Baron Gripenhielm. Då det är o-
stridigt, at ett Hemman är af Krononatur, då höres endast Åboen;
men så snart twist sig yppar om Hemmanens natur, och om ägande
rätt til dem, som Herr Landshöfdingen sjelf, sidan 6 i sitt swar,
medgifwer, at twisten angått, så förmår både Kongl. Kammar-Colle-
gii Instruktion af år 1734, 10 Cap. 2 § Jorda Balk., och 41 §
af Resolutionen på Allmogens Beswår af år 1756, som återopar dessa
förra Lagar, och som war utfärdad, förr än Hans Kongl. Maj:ts
Nådigste Utslag utföll, at alla sådana twister böra stitas af Doma-
ren i orten, där jorden är belägen. Denna lagliga wäg gick Herr
Landshöfdingen förbi, och nyttjade en annan ginnwäg, at straxt låta
afdöma saken i Kongl. Kammar-Collegium. Därpå har denna oreða
hårrört, at så många, som i Hemmanen ägde del, blifwit ohörde
dömde. Om flere hafwa del i en egendom, fast en af arfwingarne
endast bor på egendomen, efter hwad Lag i Swea Rike, blifwer det
wål lagligt, at, då man wil taga bort egendomen, endast höra den,
som bor där, och dömma de öfriga Medarfwingar, ifrån sitt, dem
ohörda? Jag menar, at 10 Cap. 2 § Jorda-Balken angår så wål
dem alla, som den ena, hwilken bor på egendomen.

Herr Landshöfdingen behöfwer icke oro sig, at Tio Riksdag-
gar häröfter, skulle nya arftagare til dessa Hemman åter anmäla sig,
ty wi hafwe icke försummat, at nu anmäla oss, och om wi winna war
ansökning, at Hemmanen återwinna sin gamla Skatterättighet, och wi
få wåre andelar och war lagliga bördsrätt igen, så blifwer denna
fruktan mycket onödig.

Herr Landshöfdingen inwänder ytterligare, at dessa åboernes
Medarfwingar i dessa Hemman, icke skulle inför Domstol förut haf-
wa bewisat sig wara lagliga arfwingar. Men det hafwa de likwål
giort. Jag wil nyttja Herr Landshöfdingens ord sidan 5 af des
Swar, som så lyda: Til at bewisa denna sin påstådde Skyldskap,
och förmente arfsrätt, tiltalte de åboerne, så för Särads-som
Lagmans-Rätten i orten. Wisade de icke där med Årfs Instrumen-
ter

ter, at de woro lagliga Arfwingar til dessa Hemman, och de blefwo där arkände därföre. Hafwa de icke med utdrag af Församlingens Ryrkobok berisat, at de äro födde på de i twist warande Hemmanen. Skulle de wäl förut hafwa bordt inlåta sig i en lång twist med Herr Landshöfdingen, som kunnat dragas ut i 50 år, om sin arfsrätt, innan de fått den Konunga Dommen häfwen, hwarpå twisten berodde, och hwilken, så länge den hade bestånd, i ewighet hindrat dem, at få ut sin Lagligen ärfsdag egendom. Skulle de wäl därigenom bordt låta uppehålla sig, at nu wända sig til Riksens Höglof. Ständer. Då skulle man wisst, en annan gång, swarat dem, at fatalierna, til at söka, hos Riksens Ständer, Konunga-Dommens förändring, wore för dem förlorade. Höglof. Urskifnings-Deputationen, som härutinnan är råtter domare, har därföre Högrättwisligen faststält wår rättighet, at nu få hos Riksens Höglof. Ständer söka rättelse uti det lidande och öfswergått, och detta Urskifnings-Deputationens Beslut har också emot Herr Landshöfdingen laga kraft wunnit.

Andteligen i den tredje och sista delen, af Herr Landshöfdingens Swar, påstås, at Herr Landshöfdingen och des Förfäder, ända ifrån det, at dessa Hemman skulle blifwit donerade til Gysinge Bruk, warit ansedde för äboer til dessa Hemman; därtill wägar jag swara rent af, at det är ogrundat. Hwad behöfde Herr Landshöfdingen då twista med Hemmans äboerne, för at få dessa Hemman? Huru kunde då Landshöfdingen i orten hänwisa twisten om ägande rätten, til laga Domstol? Detta bewises ännu oförnekeligen af dessa bewista och i min tryckta Berättelse förut anförde skäl.

För det första därpå, at Inspektoren Hök sjelf år 1681, och således året efter, sedan han fick denna Donation arkändt Käfwerstad Byamån för Jordägare.

För det andra, har Herr Landshöfdingens Fadersfader år 1698 äfwen arkändt dem för Jordägare; men undantager likwål uttryckeligen det ena Hemmanet i Käfwerstad, som förut är Gysinge Bruk tilhörigt, som orden lyda.

För det tredje, hafwa alla Inspector Höks Arfwingar och Gysinge Bruks ägare, allt til des Herr Landshöfdingen år 1753 började denna twist, arkändt alla dessa Hemmansägare för lagliga Jordägare, och köpt år 1750 et Hemman af desse på Auction, där det blef försäldt NB. til förra ägarens gälds betalning.

För det sjerde, hafwa dessa Hemman beständigt genom arf, sata och laga fasta gått sina ägare emellan allt ifrån år 1680, liksom tillföre, til år 1779. Wid alla Domstolar hafwa ägarne blifwit för Jordägare årkände, och Gysinge Bruk flera gånger pliktat för åverkön, då de tilgripit dessa Hemmans skog.

Dessa skäl hafwa icke varit Herr Landshöfdingen obekante, och likwäl påstår han, at han och dess Förfäder allt sedan år 1680 varit för Åboer til desse Hemman ansedde. Hwilkendera har då sanning dölit, och sökt leda sina Domare i mörker och confusion?

Jag får nu beswara de särskilda punkter, hwarmed Herr Landshöfdingen welat bestyrka sitt påstående.

I.

At Inspektoren Hök, fått denna Donation til Gysinge Bruks understöd. Til Bruket understöd tjänade det wisserligen, at få dessa Hemmans räntor, och få dem utgjorde i käl och wiså dagswerken; men til Bruket understöd kunde han icke få mera, än som war reducerat, och som Kongl. Maj:st och Kronan ägde. Nu är det bewist, at Kronan icke ägde sjelfwa Hemmanen, och at de icke woro Reduactionen undertastade, och icke heller reducerade; därföre gör slutsatsen sig sjelf.

Widare anför Herr Landshöfdingen, at det står Hemman i Donations-Brefwen til Inspektoren Hök: det är icke allenast en blott utsago af oss, utan nu mera en bewisad sanning, at det ordasättet Hemman och Räntor fordom varit, och än är et wanligt skriffätt wid Skatte-Grälse-Hemmans förlånande, som jag ock nu under Riksdagen sett flera bewis därom uti Aker, som i dessa sednare år ifrån Kongl. Kammar-Collegium blifwit utfärdade, at man skriffwit Hemman och Räntor, wid byten af Skatte-Grälse-Hemmans räntor och flera sådana tilfällen, fast än endast räntan tilhört Grälseman, men Hemmanet varit Skattebondens eget, hwilket allt jag bewisa kan. När nu här är bewist, at dessa Hemman, både förr och efter Reduactionen, och efter Donationen til Inspektoren Hök, varit Skatteböndernes egne, och därföre af sjelfwa Donationens innehåfware beständigt årkände blifwit, så återstår intet rimligt twifwelsmål mera, at endast räntan varit til Inspektoren Hök donerat, men icke Hemmanen, äfwen som samma skriffätt Hemman finnes i Donations-brefwet til Hof-Rådet Stjernhök, fast han aldrig Hemmanen ägt, och han sjelf i sina skrifter bewisat, at detta i Donations Brefsver på Skatte-Hemman är et blott skriffätt, som icke betager Skatte-böndernas ägande rätt til Hemmanen, hwilket ock flera Kongl. Stadgar och Förordnin

ordningar utvisa; liksom 1649 års Kongl. Resolution, på Allmogens Besvär.

Ötterligare yrkar Herr Landshöfdingen, at det påstående wore orimligt, det Rustningar blifwit grundade på blotta räntor, hwilket skulle således wara en wrång uttydning, utan sundt begrepp och förnuftigt sammanhang. Jag skal medgifwa detta, då, när Herr Landshöfdingen kan wisa, at jag sagt osant i min trykta Berättelse, det Kongl. Maj:ts Nådigste Bref til Landshöfdingen Orneklou, af den 16 Decembr. 1685 handlar om dem, som göra rustning för bara räntan af Skatte-Hemman, som orden där lyda; och wisar, at wid sådana Rustnings indelningar woro andre, som ägde Skattehemmanen, hwilka blefwo indelta til rotering. Samma Konungabref säger, at indelningar sålunda skett både ner i landet och här uppe. Då när sjelfwa Indelnings-wärket förmår, det Inspektoren Hök rustar för Skatte-räntan, och at Hemmanen allesammans äro roterade til Soldat, så blifwer det twärtom en wrång uttydning, stridande emot sundt begrepp och Indelnings-wärket, at det Hemman, til sjelfwa Hemmanet skulle wara rustningsstäm, som til Soldat är roterat.

Men medan Herr Landshöfdingen skrifwer om sundt begrepp, så beder jag, at också i ödmjukhet framställa härwid den fråga, hvad sundt begrepp och förnuftigt sammanhang man wäl wil finna däri, at tro, det Inspektoren Hök skulle igenom sin donation hafwa fådt sjelfwa dessa i fråga warande Hemman; men likwäl sjelf warit därom så okunnig, at han sjelf året därpå erkändt Bönderne för Jordägare, at des Måg det äfwen gjort straxt därefter, at alla des Arfwingar äfwenledes däri instämt, til des Herr Landshöfdingen blef mera uplyst om hvad des Förfäder skulle fått för Sjuttio år sedan, än de woro, som fingo förlåningen och lefde i den tiden. Inspektoren Hök, des Måg och Arfwingar skulle wäl warit mycket såkunnoge män, wansedt de i orten ännu äro kände för ganska förståndige och hederlige Män i sin tid, om de skulle fådt och ägt Hemmanen, men likwäl låtit Bönderne köpa och sälja dem, taga lagfart och fastla därå. I alla tider blifwer detta hwarcken troligt eller möjligt, icke heller med sundt begrep enligt, så at jag wägar wara förwispad, det framtiden för hwilkens ögon dessa papper en gång komma kan, lærer finna detta wara äfwen så mycket emot förnuftigt sammanhang stridande, som det i sjelfwa värket är.

Anför Herr Landshöfdingen, ^{2.} huru han och des Förfäder rustning
B 2 gen

gen fullgjort, som icke skulle varit möjligt, om de icke ägt Hemmanen. Härpå swaras, at det är däremot en oförneklig sanning, at öfwer Sjuttio år, hafwer Inspektoren Hök, deß Arfwingar och Gysinge Bruksägare utan åtal fullgjort denna rustning, och aldrig begärt eller ägt Hemmanen, et nytt bewis, at Hemmanen icke hört til denna rustning ty då hade Hemmanen ifrån Rustningen aldrig kunnat i den tiden skiljas, och Gysinge Bruksägare skulle icke försummat, i den tiden, at söka hemmanen. Herr Landshöfdingen har bifogat, efter sitt Swar, en inlaga til Hans Kongl. Maj:t, af Inspektoren Höks Anka Fru Anna Mackey, at så behålla denna förlåning, som hennes man undfått, emedan hon rustningen fullgjort; och Hans Kongl. Maj:ts Resolution därpå af den 3 Junii 1690. Detta året likasom alla de föregående och de följande åren, finnas många fastebref til bönder på dessa Hemman utgifna, til bewis, at hon då hwarcken ägt hemmanen eller derå något åtal gjort, som ock det war näst derefter år 1698, som hennes måg offenteligen årkände Kästwerstads Byamån för Jordägare.

Utom detta, bör ock märkas, at äfwen som Gysinge Bruksägare, fullgjordt rustningen, utan at äga Hemmanen eller därå åtal gjöra alt ifrån år 1680, til Herr Landshöfdingens tid, för dessa Hemmans Skatte-ränta, så hafwa ock bönderne fullgjort den dem ålagde skyldighet med Soldate-hållningen, äfwen enligt Indelnings-wärket.

3.

Påstår Herr Landshöfdingen, at de å dessa Hemman ifrån äldre tider utgifna Faste-bref skulle bewisa ingen ting, emedan i Wästernorrland därmed misshbruk skal wara förelupit, som af Kongl. Maj:ts Bref til Swea Hof-Rätt af den 7 Octobr. 1742 wil bewisas. Hårtill swaras, at icke mindre efter år 1742 ända til år 1759, än förut, hafwa Faste-bref på dessa Hemman blifwit Skattebönderne bewiljade. Då Skattebönder haft Fastebref på dessa Hemman beständigt, både i äldre och nyare tider, hela 1500:de, 1600:de, och 1700:de talet igenom alt til år 1759, då intet misstag af Dommare på så lång tid beständigt kunnat äga rum, då Hemmanens Skattenatur bestyrkes enhälligt både af Kronans Jordeböcker, af Bergslags-Jordeboken och af Indelningswärket, där dessa Hemman också finnas för Skatte upförde, af Konunga-brefwer och många allmänna Acter, ånteligen af sielfwa Donations Innehafwarenas årkännande, så kunna inga tydligare bewis gifwas, så wäl at Hemmanen äro gamla Skattehemman, som at de varit Skattebönderne tilhöriga. Skulle icke de bewisen gälla, så finnas inga andra för något Skattehemman i Riket. Dessa Fastebref äro icke de enda skal å wår sida. Jordeböckerna och Indelningswärket förslå ensamt hårtill, enligt 48 § af Reso-

Resolutionen på Allmogens Besvär af år 1739, som i synnerhet nämner Västerorrland; men en så lång och beständig följd af Faste- bref gifwer vår sak ännu mera tydelighet til dess styrka, och bewisar ofstridigt det, at Donations Innehafwarena icke ägt Hemmanen, hwilka då icke skulle försummat, at förhindra upbuds och fastas bewilljande åt Bönderne på Hemmanen.

4.

Eror Herr Landshöfdingen, at de gamla Jordeböckerna icke heller bewisa något härutinnan, om ock Hemmanen varit Skatte och Skattebönder tillhörige för Reductionen. Hårtill swaras, at de gamla Jordeböckerna, enligt nybnämnde 48 § af 1739 års Resolution på Allmogens Besvär, fordras just til bewis, om Hemmans Skattenatur; men hwad wil man wäl säga, om de nyare Jordeböcker efter Reductionen alt til år 1759, som icke mindre än de förra upföra Hemmanen för Skatte? Wid Reductionens tiden skedde icke den förändring i Jordeböckerna, at Hemmanen då upfördes för Krono, som sedan skulle wara nytt Skatteköp underkastade, ty om Reductionen skulle tagit bort Hemmanen, hade de då blifwit Kronohemman. Herr Landshöfdingen medgifwer wäl, at för Reductionen word de flesta Donerade Hemman wärkelige Skattehemman; men yttrar en ny sats, at då skulle Kronan tagit både jord och ränta, fast den förut endast donerat räntan. Detta lär fordra mera bewis, än at blott sägas; men om ock sådan olaglighet någonsin skulle hafwa händt, så är det icke sådan händelse, som här öfwerklagas, och Herr Landshöfdingen behöfwer icke så mycket oroa sig öfwer följderna af sådant prejudicat, som skulle ske, då arfwingar tillbaka ifrån Reductionen kunna fordra åter, hwad de wid Reductionen olagligen kunnat förlora. Det är icke så farligt, som Herr Landshöfdingen gör det, för at försträcka dem, som icke känna saken. Här äro icke arfwingar tillbaka ifrån Reductionens tiden, som fordra igen hwad de skulle förlorat år 1680, hwilket nu mera icke kunnat hjälpas, om så varit. Här äro Arfwingar och jordägare, som fordra rättelse i det dem förnär skett år 1759. Icke förlorade wi och våra Förfäder dessa Hemman wid Reductionen år 1680, fast än den och Donationen til Inspektoren Hök welat tagas til skäl, at nu i dessa är taga af oss vår egendom, och wi måst gå tillbaka til dessa skäl, och wisa orimligheten där af. Nej wi och våra förfäder wore genom laga Sång, Arf, Köp, Gafsta, med mera, och utan klander af Donationens Innehafware i full besittning af dessa Hemman, tils nu för några år sedan. När Herr Landshöfdingen sjelf måste medgifwa, det wara mindre lagligt, om i

Redr.

Reductionen Kronan skulle tagit Bøndernes Skattehemman med, där räntan endast varit donerad och Reductionen underkastad; men sådant likväl icke med dessa Hemman då skett; hwad skal wore då wäl däruti, at nu under vår Frihets tid, fullbringa en orättwisa, som icke skett under sjelfwa Enwäldstiden, och wid Reductionen? Däröf kan jag också säga, som Herr Landshöfdingen skrifwit, at ifrån sådana händelser beware Gud öf, och hwar årlig Swenskt Medborgare.

En wärd Medborgare har uti ett bref ifrån Nyköping af den 17 sfiljedne Januarii uplyst Allmänheten, huru beskaffenheten är med det skriffättet Hemman uti Donations-bref uppå Skatte-hemman, hwilket bref, när jag fick se det tryckt, jag, på min bekostnad, låtit trycka det andra gången, til uplysning i denna sak. Det gjör Herr Landshöfdingen ondt, at denna Medborgarens omdömen, i detta ämne, skulle blifwit onyttige genom det, at han skulle låst Reductionens Handlingar för litet. Det är så et artigt infall, för at låsta komma ifrån, hwad i detta brefwet blifwit bewist. Jag, som en enfaldig Bønde, kan icke hafwa så mycken insigt, som Herr Landshöfdingen, til at dömma, huru mycket denna Medborgaren må hafwa låst eller icke; men för min del bör jag offentliggen årkänna den ömhet, som denne wärda Medborgaren wisat för sine Medborgares rätt. Fast jag icke förstår latiniskan i detta brefwet, hwaraf, och af de flere skrifter där nämnas, jag tycker at icke någon olård måtte skrifwit det, så förstår jag likwäl uttålkningen däraf, på Swenska, och däraf, samt af det andra, som står i detta brefwet, begriper jag ånteligen så mycket, at där blifwit bewist, ja det med sjelfwa den Stjernhöks ord, som ägde denna Donation, at de som fått Skattehemman i Donation, ändoef icke fått mera än räntan, fast det stått Hemman, ja stundom äfwen Hus och Jord, i Donations-brefwet, och at detta ordasättet Hemman i Donations-brefwen endast wore ett skriffätt, infört i början af dem, som icke kände wära Hemmans natur, eller som i framtiden wille misbruka det ordasättet. Detta bewises där tydeligen med många skal, och sålunda förfaller, äfwen i anseende härtil, Herr Landshöfdingens förnämsta skal, af det ordasättet, Hemman och räntor uti de wid Herr Landshöfdingens Swar, tryckta Donations brefwen til Inspektoren Hök.

Hwad jag nu anfört, torde gjöra tillfyllest, at ställa sanningen i denna sak tillräckeligen i ljuset. Sanningen är enfaldig, och det är min bognad, at den i sig sjelf är öfwerthygande. Den är lika kraftig, fastän den yttras af den ringaste Medborgare, och des rätt har

har icke mindre sitt förswar i Sag, än alla andra Medborgares. Of-
 wertygad dårom lämnar jag genom trycket dessa mina ensaldiga An-
 märkningar wid Herr Landshöfdingen Insenstiernas trykta Smär,
 uppå min af trycket utgifna Berättelse i denna sak, til Rikens Hög-
 lof. Ständers Höggunstigaste ompröfwande, til mine Medborgares
 och Framtidens omdöme.

Anders Anderfson ifrån Backan, Riksdagsman för Gestrifeland,
 Å egne och sine Medsökandes wagnar.

Utdrag af 1659 och 1661 årens Bergslags Torde = Böcker.

Gestrifelands Bergslager.

Sfter som uti Gestrifelands Bergslager, bestående i Torsåker,
 Ofwansjö och Fernebo Socknar, finnes uti Torsåker och Ofwan-
 sjö goda Koppar- och Järngrufwor, samt också uti Öster-Fernebo Skog
 och Strömmar, och andre til Bergslag gode Commoditeter, hwarföre
 hafwa de Socknar af ålder warit en af de förnämste Jernbergslager
 i Riket, såsom af deras gamle wälfångne Kongl. Privilegier är tilse-
 endes. Och såsom i den Bergslag icke allenast årligen tilwärdas en
 god quantitet af Järn, hwilken mer och mer med tiden står til at exco-
 lera, efter som både nya Järn- och Kopparstrek där äro upfundne
 wordne, jemwål ock, at Höglof. i Aminnelle Sal. Konung Gustaf
 Adolph den Andre och Store för deras närbelägenhet skull til Kopp-
 parberget; men i synnerhet til Löfås Silfwerwårks befordran, hafwa
 lagt dem med deras Råntor därunder, såsom Dess Kongl. Bref af
 dato den 5 Februarii 1628 nogsam utwisar, hwarföre hafwe Wi dese
 Socknar icke mindre än andre gamle och nyttige Bergslager med sine
 Hemman och pertinentier infört i denne Torde = Bok, som följer:

Fernebo Sockn.		Stätte- Hemman.
Österbor,	Olof Månsson - 1.	Olof Jonsson - 1.
	Måns Persson - 1.	Lars Jonsson - 1.
Hela Byens Säbodar		
Skinnarebo,	Per Matsson - 1.	Ransbo, Anders Månsson - 1.
	Per Larsson - 1.	Daniel Hansson - 1.
Wreta,	Lars Nilsson 1.	Klappstad, Per Olofsson - 1.
	Ibidem - 1.	Lars Olofsson - 1.
	Eric Persson 1.	Anders Olofsson - 1.
		Ås

Ås,	Mats Ersson	1.	Fors,	Jon Olsson	—	1.	
Åf en kyrkojord				Henric Jöranffon		1.	
Kongsgården,	Samuel	—	1.	Per Jöranffon		1.	
Käfwärsta,	Mats Nilsson	1.	Horneberg,	Per Jönsson	-	1.	
	Bengt Olsson	1.	Kråbeck,	Lars Jönsson	-	1.	
	Olof Matsfon	1.		Jon Larsson	-	1.	
	Mats Ersson	1.		Jöns Joenffon	-	1.	
Sanda,	Mats Joenffon	1.	Berg,	Per Jonffon	-	1.	
Flåfia,	Per Jonffon	-	Sel,	Eric Anderffon	-	1.	
	Eric Jonffon	1.		Jon Jönsson	-	1.	
	Anders Persfon	1.		Olof Matffon	-	1.	
	Lennardt Joenffon	1.	Finnäs,	Mats Jöranffon	-	1.	
	Eric Joenffon	1.		Per Nilffon	-	1.	
Jistad,	Jon Larsson	—	1.	Hr. Olof, Pastor	-	1.	
Fermansbo,	Olof Joenffon	-	1.	Lennardt Johansson		1.	
Hambre,	Anders Matffon	1.	Gryt,	Mats Jöranffon	-	1.	
	Joen Persfon	-	1.	Nils Joenffon	-	1.	
Ödn,	Olof Erlandffon	1.		Kyrko Utgjord bytt		1.	
	Carl Persfon	1.		til Skatte	-	1.	
	Ingevall Persfon	1.	Wista,	Anders Larsson	-	1.	
	Per Olsson	—	1.	Åke Sickelmmffon		1.	
Fockla,	Olof Gisleffon	-	1.	Westerbor,	Mats Åkeffon	-	1.
Berreck,	Anders Persfon	1.		Anders Olsson	-	1.	
	Jacob Månffon	-	1.	Per Olsson, med en		1.	
	Per Anderffon	-	1.	wret	-	1.	
Stälbo,	Per Larsson	-	1.	Bakan,	Olof Persfon	-	1.
	Olof Jonffon	-	1.	Sichsbo,	Per Bengtffon	-	1.
Stammra,	Eric Anderffon	-	1.		Lars Joenffon	-	1.
	Per Larsson	-	1.	Qwarnbo,	Anders Anderffon	-	1.
	Per Matffon	-	1.	Sweden,	Anders Persfon	-	1.
Ulgisbo,	Mats Hansfon	1.		Rödt	—	—	1.
	Anders Persfon	-	1.	Bastefallet,	Per Månffon	-	1.
Ulfsbo,	Jöns Anderffon	1.		Molanåker,	Per Jönffon	-	1.
Åfkebo,	Anders Erffon	-	1.	Westanbed,	Jöns Persfon	-	1.
Sterte,	Lars Persfon	-	1.	Brändfallet,	Lars Larsson	-	1.
	Nils Erffon	-	1.	Laggårbo,	Anders Matffon	-	1.
	Per Olsson	-	1.	Östanånge,	-	-	1.

Föregående rätteligen wara utdraget, intygar

ANTON MYNCHENBERG.
Actuar. i Kongl. Bergs-Collegio.

